
Формування педагогічної культури батьків

*Марина Кононенко,
вихователь Вербівського ЗДО (ясла-садок)
Балаклійської міської громади
Ізюмського району Харківської області*

У статті розглянуто формування педагогічної культури батьків під час виховання дошкільників. Наведено ефективні форми та методи роботи з батьками в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: педагогічна культура, батьки, сім'я.

Родина для дитини – перше середовище, у якому вона проходить процес соціалізації, закладаються основи її світогляду, добра й справедливості. Батьківська любов забезпечує дітям емоційний захист і психологічний комфорт, дає життєву опору, а любов і безмежна довіра дитини до батьків роблять її особливо сприйнятливою до їхнього впливу. Характер взаємодії в родині залежить від бажання батьків пізнавати, розуміти своїх дітей, знаходити шляхи взаєморозуміння з ними.

У Законі України «Про охорону дитинства» зазначено, що батьки мають готувати дитину до свідомого життя в суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними та релігійними групами. Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг із підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів [3].

Сучасна реальність висуває до особистості більш жорсткі вимоги, зумовлює ускладнення змісту виховання. За такої ситуації здійснення батьками виховної діяльності, базуючись лише на власній інтуїції та досвіді попередніх поколінь, стає майже неможливим без оволодіння ними специфічними знаннями педагогічного характеру.

Заклад дошкільної освіти – це перша позасімейна установа, яка здійснює виховання підростаючого покоління суспільством. Одним із важливих завдань є формування педагогічної культури батьків, адже компетентні фахівці покликані допомогти, підтримати, спрямувати й на професійному рівні доповнити розвивальну та виховну діяльність сім'ї [4, с.103].

У наш час координацію виховних дій сім'ї покладено на освітній заклад, і від того, як організована й реалізована робота з батьками, значною мірою залежить успішність процесу навчання та виховання дітей. Важливим завданням є широке залучення батьків, усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті дошкільного закладу, групи. Встановлення та підтримання педагогічної співпраці «діти – батьки – педагоги» необхідно вибудовувати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства. Основою такої співпраці має стати єдність у ставленні до дитини як до найвищої цінності.

Безліч соціальних проблем, супутніх перетворенням у суспільстві, сьогодні значною мірою торкнулися сім'ї, нерідко дестабілізуючи її життєві функції та знижуючи її виховний потенціал. Родина – особливий соціальний інститут,

головним призначенням якого є виховання, освіта і соціальний захист людини. Від того, який устрій життя сім'ї, залежать спрямованість і характер сімейного виховання. Виховний ресурс батьків знаходиться в прямій залежності від рівня сформованості педагогічної культури батьків як однієї зі складових сімейного устрою життя. Нерозуміння батьками процесу розвитку дитини, невміння розпізнавати його характер, неадекватне реагування на його поведінку призводять до серйозних помилок і невдач у сімейному вихованні та розвитку особистості. Батьки визнають недостатність своїх педагогічних і психологічних знань, а як наслідок – складність у спілкуванні з дітьми.

Педагогічна культура батьків – основа збагачення виховного потенціалу сім'ї, найважливіший ресурс розвитку особистості дитини. З одного боку, для того, щоб сім'я стала дійсно стабільною, могла виконувати свої соціально значущі функції, потрібне серйозне й усебічне сприяння сім'ї, відповідна допомога та підтримка. Багато зусиль витрачають соціально відповідальні батьки для того, щоб їхні діти вирости досконалими особистостями, максимально самореалізувалися в житті. Але ці зусилля не завжди дають очікувані результати, що великою мірою залежить і від системи сімейних цінностей, рівня особистісної культури кожного з батьків, зокрема педагогічної культури.

Сьогодні питання сімейного виховання, педагогічної освіти досить яскраво висвітлюється у філософських, соціологічних і психолого-педагогічних працях. У той же час аналіз у цьому контексті сімейної проблематики показує, що досі немає єдиної точки зору на зміст і шляхи формування педагогічної культури батьків, критеріїв і параметрів оцінки їх рівнів. Наукові дослідження із формування педагогічної культури нечисленні, фрагментарні, не відбивають проблеми батьків дошкільників, не демонструють системного підходу до вирішення цієї проблеми в сучасних умовах. Мені імponує твердження І. Сідач, яка зазначає, що *педагогічна культура батьків – це компонент загальної культури, який акумулює в собі накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім'ї*. Він виявляється в усвідомленні батьками своєї відповідальності за виховання дітей, у ставленні до них, в оцінюванні їхньої поведінки, у реальній діяльності та спілкуванні з ними, у здійсненні продуктивних зв'язків з іншими виховними інститутами, зокрема із ЗДО. Педагогічна культура, на думку автора, є складною та динамічною системою, це осмислений, а іноді й неусвідомлений досвід власного дитинства, результат освіти, самоосвіти, психологічного розвитку особистості, основними компонентами якої є:

- уявлення батьків про вікову динаміку розвитку дитини, самоцінність періоду дошкільного дитинства, про основні завдання виховання; виявляються вони у ставленні до дитини, в оцінюванні її поведінки, реальній діяльності та спілкуванні з нею – це знання;
- здатність зрозуміти потреби дітей, раціонально спрямувати зусилля і засоби на уміння бачити перспективи розвитку дитини – це компетентність;
- уміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок – це рефлексія;
- співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей – це емпатія.

- педагогічна підготовленість, що характеризується певною сукупністю психолого-педагогічних, фізіологічних та гігієнічних і правових знань, а також уміннями й навичками батьків, виробленими в процесі практики виховання дітей [5, с. 56].

Отже, дорослі мають бути не лише належно вихованими, а й педагогічно освіченими, бо, як стверджують психологи, навіть найсерйозніші прорахунки педагогів не позначаються так фатально на розвитку особистості дитини, як неправильна поведінка батьків. Тому виховання батьків необхідне і для успішності процесу виховання дітей, і для здоров'я суспільства.

Педагогічна культура батьків – це осмислений, а іноді й неусвідомлений досвід власного дитинства, результат освіти, самоосвіти, психологічного розвитку особистості. Особливо вона актуалізується з народженням дитини, яка своєю появою на світ, своїми кроками у світ і по життю стимулює бурхливий розвиток психолого-педагогічної культури батьків. Нерідко батьки виходять у своєму розвитку на необхідний рівень педагогічної культури тоді, коли їхні діти стали дорослими, осмислюючи власні промахи, помилки, нереалізовані можливості. Це ще раз підтверджує важливість ролі дідусів і бабусь у спрямуванні процесу виховання дітей у сім'ї, накладає особливу відповідальність на працівників дитячих дошкільних закладів за співпрацю з батьками дітей стосовно збагачення педагогічних знань, підвищення психолого-педагогічної культури.

Отже, формування педагогічної культури сучасної сім'ї – це процес виховання і перевиховання дорослих: батьків, інших членів родини, навіть опосередковано дітей, який може бути корисним і необхідним навіть тим батькам, які, виховуючи дітей, не відчують певних проблем.

Сучасні заклади дошкільної освіти стають більш відкритими для батьків, дітей, громадськості. Вони прагнуть значно більше надавати уваги освіті й вихованню батьків, вважають це одним із принципово важливих чинників успішного виховання та розвитку дітей. Співпраця вихователя з батьками передбачає організацію комфортного освітнього середовища, саме тому важливо проводити традиційні та інноваційні форми роботи з сім'єю. Обговорювати зазначені проблеми потрібно, насамперед, на батьківських зборах.

Тому *формування педагогічної культури батьків у сучасному закладі освіти* можна здійснювати як через різноманітні заходи на батьківських зборах (лекції, обмін досвідом родинного виховання, диспути, дискусії, консультації і т. д.), так і через університети педагогічних знань, лекторії для батьків, позакласний педагогічний всеобуч, консультативні пункти, тренінги тощо. Та все ж найбільш доцільною формою психологічного всеобучу батьків вважається та, за допомогою якої психолог відходить від традиційного монологу, поєднує індивідуальну роботу з групами батьків (малі батьківські збори, консультації), психологічне спілкування з окремими членами родини, широко залучає психолого-педагогічне консультування членів родини з питань навчання і виховання дітей, тестування та анкетування батьків і дітей, тренінги, практикуми, рольові та ділові ігри і т. д., що спрямовані на встановлення в сім'ях міцних морально-етичних зв'язків між дорослими і дітьми, атмосфери взаєморозуміння, співробітництва, емоційної співпричетності один до одного. Ініціатором і організатором ефективної взаємодії із сім'єю є заклад дошкільної освіти. Ця взаємодія підпорядкована інтересам розвитку дитини, у кожному конкретному випадку обумовлюється її особливостями й особливостями сім'ї, у якій вона виховується. Вона потребує

специфічних знань, такту, високої психолого-педагогічної культури її учасників (батьків і вихователів). *Педагогічна освіта батьків покликана збагатити родинне виховання, сприяти зміцненню всіх його ланок, передусім, психолого-педагогічної компетентності.*

Велика відповідальність покладається на педагогів і психологів щодо педагогічної освіти тих батьків, у сім'ях яких є труднощі взаємодії. Останнім часом у роботі з підвищення педагогічної культури батьків застосовуються найрізноманітніші форми, які базуються на активних та інтерактивних методах, сучасних технологіях і покликані сприяти не лише підвищенню виховної функції родини, але й поліпшенню внутрішньосімейної атмосфери.

Форми, методи та прийоми роботи з батьками дошкільників

1. *Індивідуальні*: відвідування сім'ї; запрошення до закладу дошкільної освіти; індивідуальна консультація; індивідуальна допомога психолога; листування з батьками; індивідуальні зустрічі «розмова по душах».

2. *Групові*: зустрічі за «круглим столом»; батьківські збори; психолого-педагогічні консультації; день відкритих дверей; конференції батьків; психологічні тренінги; батьківський лекторій для різних груп ризику (неповні сім'ї, багатодітні, малозабезпечені, батьки опікуваних дітей); школа молодих батьків; спільні свята; сімейні конкурси.

3. *Інноваційні*: педагогічний десант (виступ педагогів в організаціях, де працюють батьки); дерево родоводу (зустрічі поколінь, роздуми над проблемами виховання); у сімейному колі (індивідуальна допомога родинам, організація зустрічей з лікарями, юристами, психологами); родинний міст (збори батьків, дітей, членів родини); Дні довір'я (у визначені дні батьки–лікарі, батьки–юристи і т. д. проводять консультації для бажаних); День добрих справ (спільна трудова діяльність вихователів, батьків і дітей); сімейна скринька (добірка матеріалів із позитивним досвідом виховання культури взаємин із дітьми); народні світлиці (спільне проведення традиційних святкувань); аукціони педагогічних ідей (обмін досвідом із виховання культури взаємин у сім'ї); батьківські педагогічні ринги (спільне розв'язання педагогічних задач) та батьківські педагогічні «табу» (спільне обговорення шляхів виходу з кризових ситуацій) [1, с. 5].

Вихователь ЗДО також може формувати батьківську педагогічну культуру під час розмов по телефону, при листуванні в соціальних мережах і за допомогою служби Viber та Zoom (особливо, коли йде мова про дистанційне навчання). *Найпоширенішими наочно-інформаційними формами в умовах ЗДО є виставки дитячих робіт, реклама книг, публікації в періодиці, у системі Інтернет із проблем сімейного виховання. Очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи з батьками.*

Досягти поставленої мети у взаємодії з сім'єю педагог зможе за умови правильно налагодженого педагогічного спілкування з нею, яке повинно відбуватися за дотримання таких рекомендацій: щирий інтерес до батьків вихованців, особистісний підхід до проблем сімейного виховання у спілкуванні з ними; залучення батьків до оцінювання успіхів дитини, прогнозування перспектив її розвитку; заохочення родини до участі у спільній роботі з дитиною та педагогом, колективом дошкільного закладу; уміння вислухати батьків, намагання зрозуміти їхні проблеми, допомогти прийняти обґрунтоване педагогічне рішення; доброзичливість, оптимістичність і привітність у стосунках із батьками.

Щоб успішно реалізувати взаємодію родини та закладу дошкільної освіти, важливо дотримуватися індивідуального й диференційованого підходу до сім'ї, мотивувати батьків до самовдосконалення та поважати їх. Діяльність закладу дошкільної освіти матиме кращі результати, якщо будуть спрямовані зусилля на інтеграцію та гармонізацію взаємин вихователів і батьків щодо створення оптимальних умов для розвитку і виховання дітей.

Важливим аспектом роботи вихователів є корекція виховної діяльності сімей із різним типом сімейного неблагополуччя. Низька педагогічна культура батьків спричиняє їх безвідповідальне ставлення до виконання виховної функції, мотиваційну обмеженість щодо розв'язання проблем, пов'язаних із вихованням і розвитком дитини, формалізацією батьківсько-дитячих взаємин, збільшення дефіциту теплоти, уваги й поваги між членами родини, що призводить до формування у дитини низької самооцінки, невпевненості у своїх силах.

Висновки. Отже, одним із основних напрямів діяльності сучасного ЗДО є організація ефективної просвітницької роботи з батьками дітей, спрямованої на формування їхньої педагогічної культури. Педагогічна культура батьків – це складова загальної культури, що виявляється в розумінні вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку, організації їхнього дозвілля, побуту, спілкування та формування успішних взаємин із членами сім'ї. Цілеспрямована, систематична, просвітницька діяльність батьків допоможе сформувати педагогічні компетентності, збагатити їх досвід, буде мотивувати до вивчення та аналізу дитячих особливостей, сприятиме становленню позитивної атмосфери співпраці.

Список використаних джерел

1. Бабенко Н. Г. Педагогічна культура батьків та сучасні освітні тенденції. *Дошкільний навчальний заклад*. 2015. № 1. С. 2 – 8, 76.
2. Дуб Н. Щаслива дитина – благополучна родина. Тренінгове заняття з батьками. *Дитячий садок*. 2015. № 12 С. 46–49.
3. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Сідач І. Культура взаємин батьків та дітей, її суть та зміст. *Освіта й управління*. 2003. № 4. С.102 – 109..
5. Сінельнікова Н. О. Педагогічна культура батьків як умова ефективного виховання дітей. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 5. С. 56–58.
6. Родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. / А. А. Марушкевич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексеєнко та ін. К. Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.